

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن
و کشاورزی اصفهان

اقتصاد

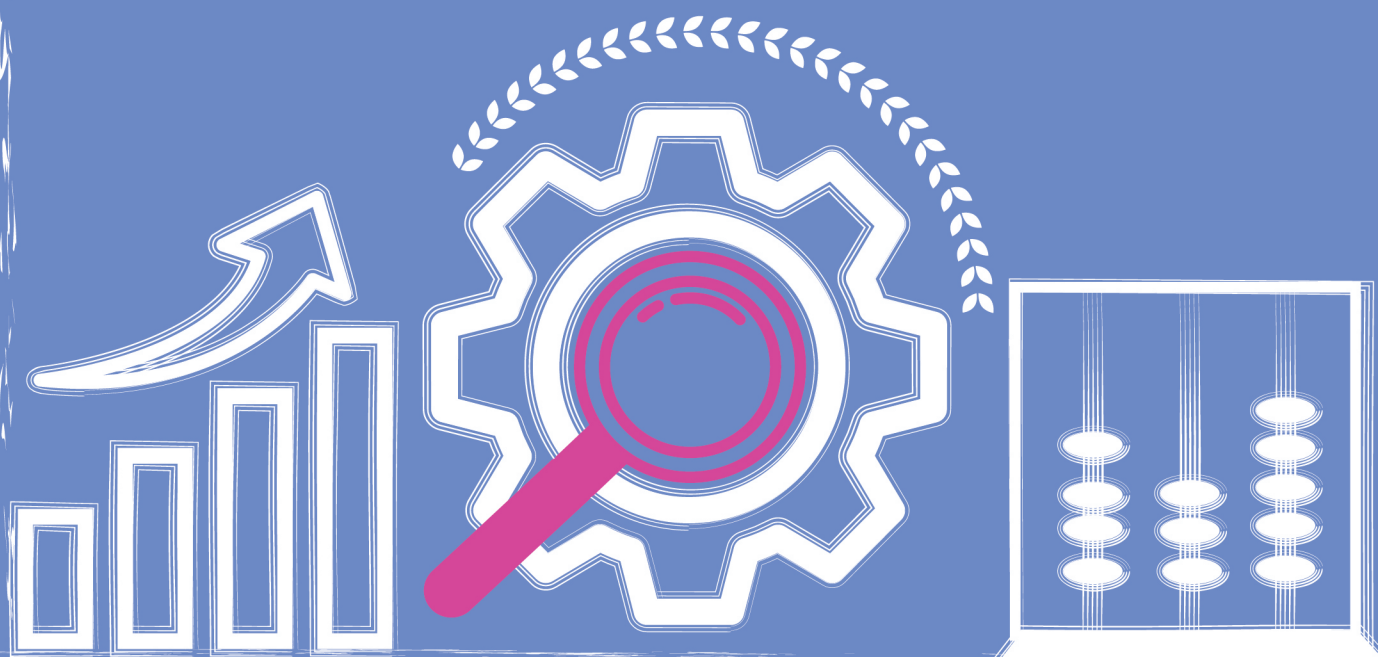
۷

راهکار برای رشد و توسعه درونزا

• سلسله گزارش های مطالعات و
دستاوردهای کمیسیون های تخصصی

کمیسیون صنایع

تحلیل بازار پول و سرمایه ایران؛ یکسان سازی و
تعدیل نرخ ارز

راهبرد؛ رویش راهکارهای رشد و توسعه درونزا، بر محور خرد جمعی فعالان اقتصادی و صاحب نظران و برگرفته از دستاورد های کمیسیون های تخصصی اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی اصفهان است. امید است انتشار هفتگی سلسله گزارش های راهبرد، به بهبود محیط کسب و کار استان و کشور کمک کند.

"تحلیل بازار پول و سرمایه ایران؛ یکسان سازی و تعدیل نرخ ارز"

کمیسیون صنایع

دبیرخانه کمیسیون های تخصصی

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی اصفهان

عنوان گزارش: "تحلیل بازار پول و سرمایه ایران؛ یکسان سازی و تعدیل نرخ ارز"

تهیه کننده: کمیسیون صنایع

انتشار: دبیرخانه مشترک کمیسیون ها و تشکل های اقتصادی

شماره گزارش: ۱۱۶۹۵۱۲

دی ماه ۱۳۹۵

اقتصاد ایران در چند دهه اخیر فراز و نشیب های بسیاری داشته و شرایط متفاوتی را تجربه نموده است. دوره طلایی صادرات نفت و واردات انبوه کالا و خدمات، دوره گرایش اقتصاد به سمت تمرکز و تشدید نقش دولت در اقتصاد همراه با نرخ رشد اقتصادی منفی و کاهش شدید سرمایه گذاری، تجربه سیاستهای تعدیل و تثبیت اقتصادی با رشد اقتصادی و سرمایه گذاری مطلوب همراه با تورم شدید، مقطع زمانی کاهش شدید درآمدهای نفتی و سیاستهای تمرکز بر ایجاد آرامش در اقتصاد در کنار تجربه تک نرخی شدن ارز، دوره افزایش قابل توجه درآمدهای نفتی همراه با بی انضباطی مالی و اقتصادی و تشدید بی سابقه تحریم های اقتصادی که یکی از خطرناکترین عوارض اقتصاد یعنی پدیده رکود تورمی را بر اقتصاد ایران تحمیل نمود و در نهایت در ۳ سال اخیر موفقیت در مهار تورم از طریق ایجاد انضباط مالی در کنار رکود کسب و کار جدیدترین وضعیتی است که اقتصاد ایران با آن درگیر است.

ویژگی مشترک بسیاری از چالش های اقتصاد ایران، عدم بکارگیری به موقع و مناسب سیاست های اقتصادی برای حل این معضلات است. حتی در بسیاری از موارد راهکارهایی که برای حل برخی از ناهنجاری اقتصاد در دستور کار قرار می گیرد بخشی نگر بوده و به کارکرد کل سیستم اقتصادی بی توجهی می شود (حافظه تاریخی ما مصادیق فراوانی از حل مشکل یک بخش از اقتصاد، به قیمت تشدید معضلات سایر بخش ها را به یاد دارد). این نقیصه در بسیاری از مطالعات نظری و تجربی اقتصاد ایران نیز وجود دارد، نمونه بارز این امر توجه بیش از حد به بخش حقیقی و بی اعتنایی به کارکرد بخش مالی اقتصاد ایران در بسیاری از مطالعات بوده است.

لذا به منظور اجتناب از رویه های قبلی، کمیسیون صنایع اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی اصفهان در راستای مأموریت محوله اقدام به اجرای دو برنامه در قالب یک طرح پژوهشی با بهره گیری از بهترین پژوهشگران و اعضای هیات علمی دانشکده اقتصاد دانشگاه اصفهان و همچنین سمیناری با حضور آقایان دکتر راعی، سعید لیلانز و دکتر عبده تبریزی با محوریت بررسی چشم انداز بازار ارز در کشور نمود که گزارش حاضر، حاصل این دو برنامه می باشد.

الف) نتایج و پیشنهادات پژوهش تحلیلی از وضعیت مالی و نقش نرخ ارز در اقتصاد ایران

در این پژوهش تحلیل به نسبت جامعی از اوضاع مالی کشور و نقش نرخ ارز در آن ارائه گردید. در راستای تحقق هدف مذکور بخش آغازین پژوهش، بر شناخت ویژگی های کنونی بخش مالی اقتصاد ایران استوار گردید. در بخش بعدی مشخص گردید یکی از عوامل اصلی تداوم شرایط رکود کسب و کار فعلی کمبود تقاضای موثر در اقتصاد ایران است، و در پی آن سیاست های مناسب

در جهت اصلاح آن به اختصار بیان گردید. همچنین از بین سیاست های اشاره شده تمرکز اصلی بر استفاده از ابزار سیاستهای ارزی قرار گرفت، آن هم نه بر روی انتخاب نوع سیستم ارزی بلکه با قبول استقرار سیستم ارزی موجود یعنی شناور مدیریت شده، این مساله تحلیل گردید که تغییرات نرخ ارز چه آثار و عواقب مثبت یا منفی می تواند بر اقتصاد ایران ایجاد کند. به منظور دستیابی به این هدف جزئی تر، ابتدا تأثیر نرخ ارز بر متغیرهای منتخب اقتصاد کلان (شاخص قیمت سهام، رشد تولید ناخالص داخلی، سود آوری بخش صنعت و شاخص قیمت مصرف کننده) طی سالهای گذشته بصورت آماری و با استفاده از روش ضریب همبستگی خطی ساده و پویا و روش آزمون علیت گرنجر تحلیل گردید. هدف از انجام این تحلیل های آماری آن بوده است که اثرات تغییر در نرخ ارز شبیه سازی شود و سیاست گذار با آگاهی از این آثار و عواقب احتمالی اقدام به ایجاد تغییر در نرخ ارز نماید. یافته های این بخش بطور خلاصه بدین شرح است:

۱. افزایش نرخ ارز تأثیر مثبت و قابل ملاحظه ای بر رشد شاخص قیمت سهام خواهد داشت و این تأثیر یک سویه است یعنی رشد شاخص قیمت سهام تأثیری بر نرخ ارز بجای نمی گذارد.

۲. افزایش نرخ ارز تأثیر مثبتی بر رشد تولید ناخالصی داخلی خواهد داشت. البته تعامل این دو متغیر دوسویه است، یعنی رشد تولید ناخالصی داخلی هم می تواند باعث افزایش نرخ ارز شود. اما همانگونه که در بخش مربوطه به تفصیل توضیح داده شد، در صورت برقراری ثبات اقتصادی و مهار تورم می توان جنبه منفی این اثر گذاری را کاهش داد. جمع بندی اینکه، حرکت های شوک گونه و شدید نرخ ارز نمی تواند اثرات مثبتی بر رشد اقتصادی ایجاد نماید و همانگونه که در نمودار شماره (۱۲) دیده می شود. حتی ممکن است، ضریب همبستگی بین این دو متغیر منفی شود و نتیجه ای خلاف نظر سیاست گذار اقتصادی ایجاد کند. بعبارتی افزایش شدید نرخ ارز حتی ممکن است باعث کاهش تولید ناخالص داخلی نیز بشود. اما رشد ملایم و کنترل شده آن می تواند محرک مناسبی برای رشد تولید ناخالص داخلی و طبیعتاً ایجاد اشتغال در کشور بحساب آید.

۳. در تحلیل تأثیر نرخ ارز بر سود آوری بخش صنعت مشخص گردید، تغییرات نرخ ارز بر روی دو متغیر سود عملیاتی و سود خالص شرکت ها تأثیرات مثبت و معنا داری بجای می گذارد. البته قابل ذکر است که تأثیر افزایش نرخ ارز بر بهبود سود عملیاتی قوی تر و سریع تر از سود خالص شرکت هاست و همانگونه که در بخش مربوطه توضیح داده شد، علت اثرپذیری کمتر سود خالص شرکت ها از افزایش نرخ ارز، افزایش همزمان نرخ ارز و نرخ بهره بوده است. حال چنانچه سیاست گذار اقتصادی بتواند همزمان با

کاهش نرخ بهره، نرخ ارز را به میزانی بیشتر از آنچه در سال ۹۴ و ابتدای ۹۵ رشد کرده است افزایش دهد، شاهد بهبود سود عملیاتی و در نهایت سود خالص شرکت ها نیز خواهیم بود.

۴. همانگونه که انتظار می رفت افزایش نرخ ارز باعث رشد سطح عمومی قیمتها نیز خواهد شد و تحلیل های آماری نیز براین گفته صحت می گذارند. اما ذکر دو نکته حائز اهمیت است اول اینکه افزایش نرخ ارز با تأخیر حدوداً ۶ ماهه و با نرخی بسیار کمتر از رشد نرخ ارز افزایش خواهد یافت. نکته دوم آنکه دلیل بروز تورم ۴۵ درصدی در ابتدای سال ۱۳۹۲ عمدتاً ناشی از بی انضباطی مالی و رشد سریع پایه پولی بوده است و قطعاً افزایش نرخ ارز نقش بسیار کمتری در این خصوص داشته است.

حال با عنایت به تحلیل های آماری ارائه شده در این گزارش می توان جمع بندی مناسبی از نقش کلیدی نرخ ارز در اقتصاد ایران به دست آورد. بنابه نتایج حاصله مشاهده می شود افزایش نرخ ارز محرک خوبی برای رشد شاخص قیمت سهام، تولید ناخالص داخلی و سود آوری بخش صنعت بحساب می آید. اما شاید آنچه باعث شده تیم اقتصادی دولت در استفاده از این ابزار تا حدود زیادی احتیاط به خرج دهند، همانا نگرانی از بروز تورم شدید و از بین رفتن دستاورد ارزشمند تک رقمی شدن تورم است. لیکن بر اساس یافته های این گزارش می توان ادعا کرد افزایش نرخ ارز به واسطه تأثیر مثبتی که بر ۳ شاخص دیگر دارد میتواند تا حدود زیادی جنبه تورم زا بودن آن را تقلیل دهد. این استدلال ها را به شکل زیر می توان طبقه بندی نمود:

۱. رشد شاخص قیمت سهام و جذاب شدن سرمایه گذاری در بورس می تواند بخشی از نقدینگی جامعه را به سمت خود هدایت نماید و نگرانی از بابت این که سرمایه های سرگردان ممکن است نقش مخرب و تورم زایی در بازارهای موازی ایجاد کنند را به شدت کاهش می دهد. همچنین افزایش ورود نقدینگی و سرمایه ها به این بازار کمک شایانی به شناخت مردم نسبت به بازار سرمایه ایجاد می کند که این امر در تقویت بازار بدهی بسیار اثرگذار است، و دولت نیز که بر اساس اصلاحیه قانون بودجه سال ۱۳۹۵ قرار است ۴۰ هزار میلیارد تومان اوراق قرضه را تا پایان سال از طریق بازار سرمایه به فروش برساند، با سهولت و اطمینان بیشتری می تواند این مهم را اجرایی کند.

۲. رشد تولید ناخالص داخلی و متعاقب آن افزایش عرضه می تواند بخشی از تورم احتمالی ناشی از افزایش نرخ ارز و گران تر شدن کالاها ی وارداتی را جبران کند.

۳. یکی از مهمترین آثاری که افزایش نرخ ارز بجای می گذارد بهبود شاخص های سود آوری در بخش صنعت است، این امر پس از مدتی باعث تقویت سرمایه گذاری و افزایش تشکیل سرمایه در اقتصاد خواهد شد. این پدیده مطلوب اقتصادی عاملی در جهت افزایش نرخ رشد اقتصادی و از آن مهم تر تضمین استمرار رشد آن در سال های آتی است. بر اساس آخرین یافته ها رشد اقتصادی نه تنها از جنبه کمی بلکه از لحاظ کیفی نیز بسیار حائز اهمیت است. یعنی رشد اقتصادی توأم با افزایش نسبت سرمایه گذاری به تولید ناخالص داخلی بسیار با کیفیت تر از حالتی است که این رشد از طریق فشار به برخی از بخش های اقتصاد و به طور موقت حادث شود.

در انتها متذکر می شویم که امروزه ادعای تیم اقتصادی دولت آن است که در دو سال اخیر نیز نرخ ارز از رشد ملایمی برخوردار بوده است، همچنین بیان می شود مهم ترین هدف مد نظر برای اقتصاد ایران در شرایط فعلی باز گرداندن ثبات به نرخ ها از جمله نرخ ارز و به حداقل رساندن نوسان های آن است. اما در پاسخ باید گفت که به حداقل رساندن نوسان نرخ ارز در شرایط طبیعی اقتصاد یعنی وجود نرخ رشد اقتصادی ۶ الی ۸ درصد، قرار داشتن ضریب سرمایه گذاری در حدود ۲۰ درصد و نرخ بیکاری تک رقمی بسیار ایده آل و پذیرفتنی است. اما در شرایط امروز اقتصاد ایران شاید نیاز بیشتری به محرک های مثبت دارد، لذا می توان ادعا کرد نرخ بهینه ارز در شرایط فعلی قطعاً در سطحی از نرخ امروز آن قرار دارد.

ب) نظرات کارشناسان حاضر در سمینار چشم انداز بازار ارز

ب - ۱) رضا راعی، معاون اسبق بانک مرکزی و کارشناس اقتصادی

مشکل اصلی ارزی در کشور ما به چند دهه قبل که ارز حاصل از نفت را به بانک مرکزی برده و آن را به ریال تبدیل می کردیم، بازمی گردد. اولین تجربه یکسان سازی نرخ ارز در ایران در دهه هفتاد صورت گرفت و علت اصلی ناکامی این تجربه فقدان بستر و شرایط مناسب اقتصاد کلان، سیاست های مالی انبساطی، کسری تراز پرداخت ها قبل از یکسان سازی و کافی نبودن ذخایر ارزی بود. تجربه دوم یکسان سازی مربوط به سال ۱۳۸۱ بود که اتخاذ سیاست پولی انقباضی و کاهش تورم، انضباط مالی و کاهش کسری بودجه، فقدان کسری تراز پرداخت ها و ایجاد حساب ذخایر ارزی از جمله رموز موفقیت این تجربه بود. تسهیل تجارت، شرایط رقابت برابر و تقویت اقتصاد کشور از مزایای ایجاد نظام تک نرخ محسوب می شود که پیش نیازهای خروج از نظام چند نرخ، تداوم حرکت به سوی تورم تک رقمی، تداوم انضباط مالی، رعایت توالی سیاست های اقتصادی، احیای بازار ارز بین بانکی است.

ب - ۲) سعید لیلاز، روزنامه نگار و کارشناس اقتصادی

لازم است در حال حاضر بخش خصوصی از دولت مطالبه ثبات و پیش‌بینی پذیری نرخ ارز را داشته باشد و اگر دولت قصد تک‌نرخ کردن را دارد، باید این تک‌نرخی شدن ارز با تورم هم‌خوانی داشته باشد. تا زمانی که سرچشمه منابع ارزی ایران درآمد حاصل از نفت است و مادامی که تلاطم‌های نفتی به داخل کشور سرریز شود، در آینده نیز انتظار تلاطم در نرخ ارز و محدود شدن سرمایه‌گذاری وجود خواهد داشت و معتقدم تک‌نرخی شدن ارز جدا از اینکه موجب رانت زدایی و فساد زدایی در اقتصاد کلان ایران می‌شود، باعث رشد اقتصادی و رشد تشکیل سرمایه خواهد شد. تک‌نرخی شدن ارز در حال حاضر عامل تعیین‌کننده در بهبود سرمایه‌گذاری و تحریک رشد اقتصادی نخواهد بود. فقدان سرمایه‌گذاری مناسب در ۱۰ سال گذشته، گسترش فساد و روند منفی بهره‌وری در اقتصاد ایران باعث کم شدن آثار مثبت تک‌نرخی کردن ارز در کشورمان شده و پیش‌بینی می‌کنم که هم سیاست تداوم نرخ تورم تکریمی مداوم نیست و هم نباید روی تک‌نرخی شدن ارز حساب ویژه باز کرد. مسئله اصلی در اقتصاد ایران در بحث ارز، اندازه و حجم بدنه دولت است، این اندازه به‌آسانی کاهش پیدا نخواهد کرد و ضریب چسبندگی دولت به منابع باعث بزرگ‌تر شدن اندازه دولت خواهد شد و تا زمانی که نتوانیم اندازه دولت را کوچک کنیم، نظام تک‌نرخی پایدار ارز نخواهیم داشت.

ب - ۳) دکتر حسین عبده تبریزی، کارشناس اقتصادی و مشاور وزیر راه و شهرسازی

کاهش صادرات، کاهش تولید و توسعه پول‌شویی از پیامدهای قیمت‌گذاری نادرست ارز محسوب می‌شود و همچنین عوامل موثر بر نرخ ارز، شامل عوامل بنیادی و فنی است که عوامل بنیادی می‌تواند شامل مسائل اقتصادی، جغرافیایی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی باشد و سیاست‌های پولی دولت نیز و زمان دریافت مالیات‌ها نیز از جمله عوامل فنی اثر بخش در نرخ ارز هستند. پیامدهای ارزش‌گذاری ارز پائین تر از ارزش بازار، وام‌گیری از بانک‌های خارجی با نرخ بهره نسبتاً پائین، تبدیل ارز به پول داخلی، سپرده‌گذاری در بانک‌های ایرانی با نرخ بهره نسبتاً بالا، دریافت بهره سپرده در سررسیدها و تبدیل به ارز، تبدیل ارز کثیف به پول داخلی، ورود پول کثیف به چرخه اقتصادی، تطهیر پول کثیف با مبادلات تو در تو، تبدیل پول تطهیر شده به ارز، خروج ارز از کشور بدون تحمل ریسک نرخ ارز باید برشماریم که هریک تهدیدی برای اقتصاد کشور محسوب می‌شود. ارز دارای دو ماهیت کالایی و غیر کالایی است، در اقتصاد با ثبات ارز، بیشتر به‌عنوان واسطه مبادله و معیار سنجش و در اقتصادهایی که نظام نرخ ارز عمیق ندارند، ماهیت سوداگرانه تقویت می‌شود. کنترل انتظارات تورمی، کاهش نا اطمینانی‌های سرمایه‌گذاری تولید، حفظ جذابیت سرمایه‌گذاری در بازار پول و تقویت توان واسطه‌گری از دلایل لزوم حفظ ثبات ایجاد شده در بازار ارز می‌باشد ولی به دلیل درآمدهای نفتی برون‌زا، نرخ

تعادلی، نرخ بهینه ارز در ایران نیست و برای هدایت نرخ ارز تعادلی به سمت نرخ بهینه، باید مسیر دستیابی به نرخ بهینه را تعیین کرد.

ج) نظرات اعضای کمیسیون صنایع اتاق بازرگانی اصفهان

کمیسیون صنایع اتاق بازرگانی اصفهان در تلاش برای ارائه راهکاری به منظور «یکسان سازی و تعدیل نرخ ارز» از تمامی اعضای این کمیسیون خواست نظرات، پیشنهادات و راهکارهای خود را ارائه کنند. در این ارتباط، پیشنهادات مختلف و تحلیل‌های آماری متنوعی از اعضا به دبیرخانه کمیسیون رسید که گزارش مختصری از آن را در ادامه می‌خوانید.

– سید حسن موسوی آغچه، عضو کمیسیون‌های صنایع و تشکل‌ها و مسئول کمیته ساخت تجهیزات و

ماشین‌سازی:

نقطه نظر این عضو کمیسیون به شرح ذیل است:

۱. تدوین استراتژی تولید انبوه و صادرات محور مورد تایید و تصویب سه قوه، ده ساله به طوری که روی روش و فرمول اقتصادی محاسبه نرخ ارز اکثر اقتصاددانان کشور توافق نمایند که کماکان نرخ ارز به صورت شناور و مدیریت شده باشد. منظور آن نیست که هر دولتی سلیقه‌ای عمل نمایند و برای مثال چند سال به طور مصنوعی در یک محدوده ثابت نگه داشته شود و ناگهان افزایش چند برابری نماید که این تجربه تلخ را در دولت قبل داشتیم و دلالتان خرید و فروش ارز در بازار هر کاری خواستند کردند؛ منظورم از لزوم رعایت دولت‌هایی است که در آینده خواهند آمد. از مصوبه است و هر چند سال می‌تواند با بررسی نتایج بازنگری شود.

۲. تسریع در تک نرخی کردن نرخ ارز به لحاظ جلوگیری از رانت‌خواری، شرایط مساوی برای دسترسی و تامین ارز مورد نیاز صنعت، جلوگیری از بازار سیاه، امکان اجرای برنامه‌های کوتاه مدت و بلند مدت در جهت نیل به اهداف دراز مدت، ایجاد انگیزه جهت سرمایه‌گذاری و جذب سرمایه‌های خارجی.

۳. تعدیل تدریجی نرخ ارز بر اساس میانگین نرخ تورم جهانی و داخلی به طور سالیانه و همزمان با سایر اعلام افزایش قیمت‌های سالیانه به طوری که شاهد نوسانات شدید نرخ ارز نباشیم.

۴. ایجاد ثبات در نحوه تزریق ارز در بازار به طوری که مدیریت شده باشد. با توجه به اینکه در حال حاضر این مدیریت توسط بانک مرکزی انجام می‌شود.

۵. نرخ ارز در صورت واقعی شدن باعث رشد تولیدات صادرات محور می‌گردد و ارزآوری در دراز مدت دارد.

۶. استفاده از محصولات داخلی، به کارگیری مواد اولیه داخلی جهت تولیدات کیفی، انبوه و صادرات محور (کاهش ارزبری در تولیدات)

۷. افزایش درآمدهای ارزی از محل صادرات تولیدات و جلوگیری از خامفروشی و برداشتن تعرفه جهت واردات مواد اولیه مورد مصرف تولید داخلی.

۸. تلاش در راستای کاهش ارزبری تولیدات داخلی جهت رقابت پذیری در بازارهای خارجی و رشد صنعت داخلی و اشتغال‌زایی.

۹. درس از تجارب به دست آمده و سعی در تعامل جهانی در رسیدن به ارزشمندی ریال.

– اسرافیل احمدیه، رئیس سازمان صنعت، معدن و تجارت استان اصفهان

سازمان صنعت، معدن و تجارت استان اصفهان در یک تحلیل شش صفحه‌ای جامع اما مختصر، نسبت به بررسی سوابق افزایش قیمت ارز اقدام کرده است. موضوعات مهمی که در این تحلیل مورد بررسی قرار گرفته‌اند، عبارتند از: پیشینه نرخ ارز از سال ۵۷ تا به حال و تاثیر آن بر تجارت خارجی، مشکلات و فواید ارز تک‌نرخ، فرصت‌های ایجاد شده بر اثر ثبات در قیمت ارز و تهدیدات یکسان‌سازی نرخ ارز. در نهایت، این سازمان، پیشنهاد خود را به این شرح ارائه کرده است:

از یک سو، دولت نرخ دلار دولتی را پایین نگه می‌دارد تا به بخش تولید کمک کند و مانع افزایش هزینه‌های تولید کنندگان شود؛ از سوی دیگر، بانک مرکزی نیز سیاست‌گذار پولی است و وظیفه حفظ ثبات بازار ارز و کنترل تورم را دارد. از این رو برای تحقق این اهداف، بانک مرکزی بایستی با قیمت‌گذاری صحیح پول ملی، تک‌نرخ کردن ارز را به اجرا درآورد. سیاست تک‌نرخ با کاهش نرخ تورم، تامین ارز کافی برای کشور و افزایش تعاملات بین‌المللی بانکی قابل اجرا خواهد بود و تداوم خواهد داشت. جلوگیری از افزایش پایه پولی، مثل سیاست تیر سطح بدهی‌ها، انتشار اوراق قرضه و اتخاذ یک سیاست انقباضی از تورم ناشی از سیاست تک‌نرخ جلوگیری می‌کند. بانک مرکزی با تثبیت نرخ که با نرخ بازار سیاه رقابت کند، می‌تواند از سفته‌بازی جلوگیری کند. آنچه که در مورد بالا رفتن هزینه‌های تولید داخلی ذکر شد، با تمهیداتی چون تزریق ریالی پول به کالاهای مورد نظر می‌تواند برطرف شود. در کالاهای اساسی که تاکنون ارز مرجع برای واردات آنها تخصیص داده می‌شد، بایستی برای جلوگیری از تورم، یک مابه‌التفاوت هزار تومانی میان ارز مرجع و مبادله‌ای ردیف یارانه‌ای در نظر گرفت. با در نظر گرفتن این موارد، یکسان‌سازی نه تنها تورمی حاصل نمی‌گردد، بلکه به هدایت بهتر عرضه صادرات غیرنفتی می‌انجامد. از تجربیات دو دوره تک‌نرخ کردن ارز، تورم شدید

است که نمی‌توان آن را به تنهایی زاینده این سیاست برشمرد بلکه به دلیل ناتوانی دولت در عرضه ارز مورد نیاز در بازار بوده که از درآمد صادرات نفتی و غیرنفتی، سرمایه‌گذاری خارجی حاصل می‌شود. در صورتی که دولت و بخش‌های خصوصی نتوانند ارز مورد نیاز بازار را فراهم کنند، این سیاست در فاصله کوتاهی با شکست مواجه می‌شود و دو مرتبه نظام چند نرخ ارز و نظام جیره‌بندی جایگزین خواهد شد. سازمان‌های بین‌المللی تجارت و پول مانند IMF و FIJ یکسان‌سازی نرخ ارز را سیاستی مثبت برای ایران دانسته و از آن به عنوان راهکاری برای گسترش بازار ایران و عضویت آن در سازمان تجارت جهانی نام برده اند. در برنامه پنجم توسعه، شناوری نرخ ارز به عنوان راهکار مطرح شده که بایستی مدیریت آن بر پایه حفظ توانایی‌های رقابتی کشور در تجارت خارجی و با توجه به تورم داخلی و جهانی و همچنین شرایط اقتصادی اعمال شود. کنترل عوامل مذکور می‌تواند نرخ ارز را در بازار کنترل کند. نرخ بازار بهترین نرخ است که ناشی از انتظارات مردمی است. احداث مرکز مبادلات ارزی نیز می‌تواند با رصد بازار و نظارت بر آن و نیز تنظیم قیمت مناسب ارز، از به وجود آمدن ارز چند نرخ جلوگیری کند.

– شرکت بازرگانی میزان نقش جهان

شرکت بازرگانی میزان نقش جهان نیز در پاسخ به «مسائل مربوط به یکسان‌سازی و تعدیل نرخ ارز» موضوعات مهم و قابل تاملی را مطرح کرده است. در بخشی از گزارش جامع و مفصل این شرکت، آمده است: «به نظر می‌رسد یکسان‌سازی نرخ ارز برای کشور لازم است اما نباید با سیاست تثبیت نرخ ارز اشتباه گرفته شود. یکسان‌سازی نرخ ارز کار معقولی است و باید انجام شود. نرخ دوگانه ارز و حضور آن در ایران، به مسائلی مانند تحریم برمی‌گردد که باعث مسدود شدن درآمدهای ارزی کشور شد. که عملاً از حیث انتفاع خارج شد و در آن زمان بانک مرکزی مجبور بود به تجار داخلی و خارجی حواله بدهد و نرخ ارز در این حواله‌ها متفاوت از نرخ ارز در بازار بود. رفع تحریم و آزاد شدن منابع ارزی ایران این امکان را به بانک مرکزی می‌دهد که نرخ ارز را یکسان کند. در شرایط فعلی که قیمت نفت پایین است، باید اجازه دهیم نرخ ارز به تدریج به سمتی حرکت کند که صادرات غیرنفتی ما را تقویت کند. در اقتصاد بسیار کم اتفاق می‌افتد که بتوان با یک تیر، دو هدف را نشانه رفت اما اکنون این فرصت برای ما فراهم است و بانک مرکزی هم می‌تواند ارز را تک نرخ کند و هم این نرخ را در جهت تعدیل کند که به کمک صادرات غیرنفتی بیاید. تعیین نحوه تامین تفاوت ریالی نرخ ارز برای پرداخت‌های آنی و تنظیم سیاست‌های پولی و مالی از طریق اتخاذ سیاست‌های پولی انقباضی و کاهش تورم و انضباط مالی دولت و کاهش کسری بودجه، از دیگر مقدمات اجرای صحیح طرح یکسان‌سازی نرخ ارز است. یکی از آسیب‌هایی که چند نرخ بودن نرخ ارز به اقتصاد ایران وارد می‌کند، ایجاد فساد و رانت است که در سال‌های گذشته گزارش‌های

متعددی در این زمینه از سوی نهادهای نظارتی مطرح شد که مهمترین آنها نیز مربوط به واردات خودروهای لوکس یا ارز دولتی می‌باشد و همین موضوع در شرایط فعلی تک نرخی شدن ارز را ضروری می‌کند و در همین راستا، در قانون بودجه سال جاری بر حرکت به سوی ثبات و یکسان‌سازی نرخ ارز تاکید شده است.»

– شرکت شهرک‌های صنعتی استان اصفهان

این شرکت نیز در پاسخ به موضوع «راهکارهای ثبات نرخ ارز» که از سوی کمیسیون صنایع اتاق بازرگانی اصفهان مطرح شد، آورده است: «موضوع ساماندهی بازار ارز و یکسان‌سازی و تعدیل نرخ ارز از مهمترین اولویت‌های اقتصادی دولت است که در صورت تحقق منجر به شکوفایی و رونق اقتصاد کشور خواهد شد. هر چند سالیانی است که ارز در کشور به دلیل اثرات ناشی از اجرای تحریم در اقتصاد کشور و کاهش شدید درآمدهای نفتی با چند نرخ مبادله می‌شود که حداقل آسیب آن برای چرخه اقتصاد کشور، ایجاد فساد و رانت برای گروه‌های خاص و سودجویی دلالتان بوده است. ثبات نرخ ارز یکی از مولفه‌های مهم در تصمیم‌گیری‌های کلان اقتصادی کشور است که می‌تواند نه تنها باعث جذب سرمایه‌گذاری خارجی شود، بلکه ارتباط مستقیم با حجم واردات و صادرات و تامین ریالی بودجه دولت دارد و این در حالی است که از یک طرف، نوسانات نرخ ارز شکل‌گیری انتظارات تورمی در کشور را در پی داشته و از طرف دیگر، موجبات فراهم آوردن فساد و رانت در اقتصاد کشور را به دنبال خواهد داشت. بدیهی است با برداشته شدن تحریم‌ها، مطمئناً بهای تمام شده کالاهای خارجی کمتر شده که این موضوع می‌تواند اثر مثبتی در مقدار ارز مصرف شده داشته و یکی از پارامترهای تک نرخی شدن ارز باشد. از دیگر الزامات اصلی برای استمرار و یکسان‌سازی نرخ ارز، گسترش روابط بین‌المللی نظام بانکی است که خوشبختانه با اجرایی شدن برجام و آزاد شدن منابع ارزی بانک مرکزی که منجر به بازگشت آرامش و ثبات بیشتری در جامعه گردیده، شرایط بهتری را برای اجرای این سیاست فراهم آورده، تک نرخی شدن ارز برای بهبود وضعیت اقتصادی کشور اجتناب‌ناپذیر و نیازمند یک کار دقیق، هماهنگ و زمان‌بندی شده است که مسلماً همراهی و همدلی تنگاتنگ دولت و مردم را طلبیده و گام‌های برداشته شده در این ارتباط پس از تحقق شرایط اشاره شده و اطمینان از وارد نشدن شوک به بازار می‌بایست آرام و با احتیاط ولی قدرتمند بوده و نباید برای عملی کردن آن وقت تلف کرد.»

– خانه صنعت، معدن و تجارت استان اصفهان

خانه صنعت، معدن و تجارت استان اصفهان نیز به عنوان یک تشکل فعال صنعتی، راهکارهایی را برای «مسائل مربوط به یکسان سازی و تعدیل نرخ ارز» مطرح کرده است. در پیشنهادات این تشکل اقتصادی آمده است: «یکی از آسیب‌هایی که چند نرخ بودن نرخ ارز به اقتصاد ایران وارد می‌کند، ایجاد فساد و رانت است که در سال‌های گذشته، گزارش‌های متعددی در این زمینه از سوی نهادهای نظارتی مطرح شده که از این موارد می‌توان به واردات خودروهای لوکس با ارز دولتی اشاره کرد. همچنین برخی محصولات و مواد اولیه با استفاده از ارز مبادله‌ای وارد می‌شوند اما با نرخ آزاد به جامعه عرضه شده که یک رانت را برای وارد کنندگان ایجاد کرده است. از سوی دیگر، بهره مندی بسیاری از پروژه‌ها و واحدهای صنعتی تولیدی در سال‌های گذشته ارز ارزان قیمت و لزوم بازپرداخت تسهیلات از سوی آنها به نرخ روز مشکل‌هایی را برای دولت ایجاد کرده است که در صورت تک نرخ شدن ارز، سرمایه‌گذار داخلی نیز از شفاف‌سازی بهره لازم را می‌برد. زیرا می‌داند که پس از دریافت تسهیلات ریالی و ارزی و اجرای طرح مورد نظر، باید ریال و ارز خود را به نرخ روز به بانک بپردازد. همچنین بدون شفاف‌سازی در مورد نرخ ارز، سرمایه‌گذار خارجی در کشور حضور فعال نخواهد داشت. اما نکته ای که در این میان حائز اهمیت است، این است که تعدیل و تصحیح باید در چارچوب یک نظام اصلاحی و پس از فراهم نمودن بسترهای لازم صورت گیرد. اگر بی توجه به این نکته مهم، تغییرات نرخ ارز به صورت مجزا و بدون مقدمه و بسترسازی اجرا شود، نه تنها ممکن است که نتایج مطلوبی را در پی نداشته باشد بلکه ممکن است نتایج معکوسی بدهد. یکی از ملزومات اصلی تک نرخ شدن ارز، وجود منابع کافی ارزی در کشور است که بین تقاضا و عرضه برابری ایجاد شود. بنابراین لازم است که دولت با ایجاد یک نظام ارزی سنجیده، مدیریت ارز را به صورت شناور و با توجه به فضای عمومی کشور و جهان و مطابق با منافع ملی به دست گیرد و در بازار ارز تعادل برقرار کند. ایجاد بازار ارزی می‌تواند به این امر کمک کند. همچنین قبل از اجرای تک نرخ شدن ارز، لازم است که شکاف بین دو نرخ دلار مبادلاتی و آزاد کاهش یابد تا هزینه‌های تک نرخ شدن ارز برای اقتصاد کشور حداقل شود.»

پیشنهادات محمد ابراهیم توکلی

آقای محمد ابراهیم توکلی هم پیشنهادهایی درباره یکسان‌سازی و تعدیل نرخ ارز مطرح کرده است که بخشی از آنها را در ادامه می‌خوانید:

۱. ورود بانک‌ها به خرید و فروش ارز می‌تواند تک‌نرخ‌ی شدن ارز را در پی داشته باشد.
۲. برای رونق صادرات و عدم استفاده از رانت تک‌نرخ‌ی شدن ارز ضرورت دارد.
۳. رسیدن به قیمت واقعی ارز و تک‌نرخ‌ی شدن آن، کمک‌شایانی در صادرات غیرنفتی دارد.
۴. اما برای اجرای موفقیت‌آمیز این طرح، بایستی بانک مرکزی برنامه ریزی و نظارت دقیق داشته باشد و الگویی قابل اجرا را طراحی کند. احتمالاً نیاز است که این انقلاب به صورت مرحله‌ای در اقتصاد ایران رخ دهد.

شرکت بلور و شیشه اصفهان

آقای اکبر صدوقی‌پور، مدیرعامل شرکت بلور و شیشه اصفهان نیز تاکید کرده است که «در اجرای یکسان‌سازی و تعدیل نرخ ارز آزاد و دولتی، هر دلار به قیمت ۲۹۵۰۰ ریال مناسب به نظر می‌رسد.»

پیشنهادها و راهکارهای علی اثنی‌عشری

این عضو کمیسیون تخصصی اتاق بازرگانی اصفهان نیز درباره طرح نظرات مربوط به یکسان‌سازی و تعدیل نرخ ارز، مواردی را مطرح کرده که عبارتند از: «در رابطه با بحث یکسان‌سازی نرخ ارز می‌توان گفت با توجه به نرخ ارز کنونی ۳۶۰۰۰ ریال و با عنایت به رفتارها و جهت‌گیری‌های مدیران دولتی و کارشناسان آن سازمان‌ها و نهادها، به نظر می‌رسد تمایل به خرید از خارج بسیار پررنگ‌تر، پیگیرتر و مثبت‌تر از خرید از داخل بوده و نگاه یک سویه دولتمردان به مسائل صنعت و شرایط سختی که برای تولیدکنندگان داخل به وجود آورده‌اند، راه را برای ادامه تولید و بقای صنعت در کشور دشوار ساخته است که در این زمان یکسان‌سازی نرخ ارز می‌تواند بسیار راهگشا و اثرگذار باشد و اثرات مثبتی در چرخه تولید ایفا نماید. تعدیل نرخ ارز اگر به معنای کاهش آن باشد، باعث فرار سرمایه‌ها از کشور و تشویق خرید خرد و کلان از خارج شده که این امر موجب توقف بیش از پیش کارگاه‌های تولیدی و در نهایت، منجر به توقف پیشرفت، تکنولوژی و نوآوری خواهد شد و وابستگی کشور را رقم خواهد زد. اگر مدیران و تصمیم‌گیرندگان اقتصادی کشور به اشخاص و یا گروه‌ها و ارگان‌های خاص چه حقیقی و حقوقی به یک چشم نگاه نکنند، و ارز مرجع با

سود پایین را تنها برای گروه ها و جناح های خاص اختصاص داده و برای بقیه ارزشناور با سود ۲۰ درصد در نظر بگیرند، موجبات واردات را در کشور پایه ریزی نموده و رکود و دونرخی شدن بازار و در نهایت ورشکستگی واحدهای تولیدی را سبب خواهند شد. ورود بی رویه ورق ها، میلگردها، تیرآهن ها و دیگر مواد اولیه مانند پلیمرها، پلی اتیلن ها و همچنین مواد خوراکی و حتی کالاهای تزئینی مانند انواع پوشاک و خودروهای لوکس، از کانال ارزش مرجع و با سودی معادل کشورهای اروپایی، رانتی را برای سوداگران ارزش به وجود آورده و تولید کنندگان داخلی را با چالش های جدی مواجه کرده است.»